

תיקון עולם - זה מסובך
 הרב מואיז נבון

בראשית פרק כה

(כב) וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם כֹּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי וַתִּלְדִּי לְדָרֶשׁ אֶת יְקֹוֹק: (כג) וַיֹּאמֶר יְקֹוֹק לָהּ שְׁנֵי <גֵיִים> גוֹיִם בְּבִטְנָךְ וְשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֶּעֶיךָ: יִפְרְדוּ [רש"י] זֶה לְרַשְׁעוֹ וְזֶה לְתוֹמוֹ וְלֹאִם מִלְּאִם יִאֲמָץ וְרַב יַעֲבֹד צַעִיר:

... (כז) וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי **עָשׂוּ אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֶה** וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יָשֵׁב אֲהָלִים: ... (כט) וַיִּזְדּוּ יַעֲקֹב נָזִיד וַיָּבֵא עֲשׂוּ מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵינָף: (ל) וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ אֶל יַעֲקֹב הַלְעִיטְנִי נָא מִן הָאֲדָם הָאֲדָם הַזֶּה כִּי עֵינָף אֲנֹכִי עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אָדָם: (לא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכְרָה כִּיֹּס אֶת בְּכֹרְתֶךָ לִי: (לב) וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָּה זֶה לִי בְּכֹרָה: (לג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְׁבְּעָה לִי כִּיֹּס וַיִּשָּׁבַע לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב: (לד) וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֲשׂוּ לֶחֶם וְנָזִיד עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל וַיִּשְׂתֵּי וַיִּקֶּם וַיִּלְךָ וַיָּבִיז עֲשׂוּ אֶת הַבְּכֹרָה: ט

בראשית פרק כז

(א) וַיְהִי כִּי־זָקֵן יַצְחָק וַתִּכְהַן עֵינָיו מִרְאֵת וַיִּקְרָא אֶת־עֲשׂוּ בְּנוֹ הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲנֵנִי: (ב) וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא זָקְנִיתִי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי: (ג) וַעֲתָה שְׂאֲנָא כְלִידֶךָ תִּלְדֶּךָ וְקִשְׁתֶּךָ וְצֵא הַשָּׂדֶה וְצוּדָה לִי <צִידָה> צִיד: (ד) וַעֲשֵׂה־לִּי מְטַעְמִים כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהִבִּיאָה לִּי וְאֶכְלָה בְּעֶבֶר תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי בְּטָרֶם אָמוֹת:

גור אריה בראשית פרק כז (כב)

... סבור היה יצחק שיעקב כמו רש, ו"תחנננים ידבר רש" (משלי יח, כג), ועשו כמו עשיר, "וועשיר יענה עזות" (שם), וסימן הוא בו שיהיה גביר ואדון, ויש לברכו:

(ה) וּרְבִקָּה שָׁמַעַת בְּדָבָר יַצְחָק אֲלֵעֲשׂוּ בְּנוֹ וַיִּלְךָ עֲשׂוּ הַשָּׂדֶה לְצוּד צִיד לְהַבִּיאַ:

הדר זקנים על התורה בראשית פרשת תולדות פרק כה פסוק כח

ורבקה אהבת את יעקב. לפי שמכרת היא מעשיהם של יעקב ושל עשו.

(ו) וּרְבִקָּה אָמְרָה אֲלֵי־עֲקֹב בְּנֵה לֹאֲמַר הִנֵּה שְׁמַעְתִּי אֶת־אֲבִידֶךָ מִדְּבַר אֲלֵעֲשׂוּ אַחִידֶךָ לֹאֲמַר: (ז) הִבִּיאָה לִּי צִיד וַעֲשֵׂה־לִּי מְטַעְמִים וְאֶכְלָה וְאֶבְרַכְךָ לִפְנֵי יְקֹוֹק לִפְנֵי מוֹתִי: (ח) וַעֲתָה בְנִי שְׁמַע בְּקִלִּי לְאֲשֶׁר אָנִי מְצַוָּה אֲתָךְ: (ט) לְדָנָא אֲלֵה־צֹאן וְקַח־לִּי מִשֶּׁם שְׁנֵי גְדֵי עִזִּים טְבִיִּים וְאֶעֱשֶׂה אֹתָם מְטַעְמִים לְאֲבִידֶךָ כַּאֲשֶׁר אָהַב: (י) וְהַבֵּאתִי לְאֲבִידֶךָ וְאֶכְלָה בְּעֶבֶר אֲשֶׁר יִבְרַכְךָ לִפְנֵי מוֹתוֹ: (יא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־רְבִקָּה אָמוֹ הֵן עֲשׂוּ אַחִי אִישׁ שָׁעַר וְאֲנֹכִי אִישׁ חֶלֶק: (יב) אוֹלִי יִמְשֹׁנִי אָבִי

דף על הדף מכות דף כד עמוד א

וברש"י: לא רצה לשקר מתחילה שאמר אולי ימושני אבי וכו'. הגאון ר' יהושע זילברמן מוורשוב זצ"ל כותב בהג"ה לספר פרדס שאול הנד"מ (פרי בלק): ... בספרי המדקדקים החילוק בין פן ואולי, שפירוש שניהם הוא ספק, אולם "פן" נאמר לגבי ספק שאינו רוצה שיתקיים, ו"אולי" לגבי ספק שרוצים שיתקיים, ... ולכן אמר יעקב "אולי" ימושני אבי, היינו הלואי וימושני אבי כי יעקב היה איש אמת כדכ' תתן אמת ליעקב ולא רצה לשקר, וביקש שימושהו ולא יבא לידי דברי שקר ח"ו עכ"ל.

והייתי בעיניו כמתעתע והבאתי עלי קללה ולא ברכה:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צב עמוד א

ואמר רבי אלעזר: כל המחליף בדיבורו - כאילו עובד עבודה זרה, כתיב הכא "והייתי בעיניו כמתעתע", וכתיב התם "הבל הפה מעשה תעתעים" (ירמיהו י: טו).

מהרש"א חידושי אגדות מסכת סנהדרין דף צב עמוד א

כל המחליף בדיבורו כו'. מדלא כתיב מתעתע וכתיב כמתעתע בכ"ף הדמיון דרש ליה הכי שהוא מרמה ומחליף בדיבורו ומתעה בו חברו כאלו עובד עבודת כוכבים שנקרא תעתע כדכתיב תעתועים והוא מבואר כי האמת הוא כלל גדול בקיום התורה וההיפך השקר. ...

ילקוט שמעוני משלי רמז תתקמו

"ארח לחיים שומר מוסר ועוזב תוכחת מתעה", א"ר אלכסנדר רבי כל ת"ח שהוא עוזב דברי תורה כאלו מתעתע במי שאמר והיה העולם והקב"ה עוזבו לעוה"ב ...

Avivah Zorenberg, Genesis, p.150

To neglect that which is most essential to one's authentic being – in this case, the responsibility of the scholar to his text – is a criminal act of not taking God seriously.

(יג) ותאמר לו אמו עלי קללתך בני אד שָׁמַע בְּקִלְי וְלָךְ קַחֲלִי : (יד) וַיִּלְךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהַב אָבִיו :

הכתב והקבלה: אין ספק שהיתה הברכה חביבה על יעקב, וכאשר ראה שהשעה דחוקה ... והיה לו ליעקב למהר... כאמור באברהם (בראשית י"ח) "וירץ לקראתם". "והיה ראוי לומר אף כאן ביעקב: "וירץ ויבא לאמו" ולא אמר הכתוב כן רק "וילך ויקח ויבא." [וזה מראה שלא ביצע את צו אמו אלא בהסתייגות].

(טו) ותקח רבקה את־בגדי עֶשָׂו בְּנֵה הַגְּדָל הַחֲמֹדֶת אֲשֶׁר אֵתָהּ בְּבֵית וַתִּלְבָּשׁ אֶת־יַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן :
(טז) וְאֵת עֶרְת גְּדֵי הָעֵזִים הַלְבִּיֶשָׁה עַל־יָדָיו וְעַל חֻלְקֵת צְנֹאָרָיו :

הכתב והקבלה: הניח יעקב את אמו להיותה **כמשרתת** אליו להלבישו ולא היה לוקח הבגדים ללבשם מעצמו...

(יז) וַתֵּתֶן אֶת־הַמְטַעְמִים וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשָׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנֵה :

בראשית רבה (וילנא) פרשת תולדות פרשה סה
"ותתן את המטעמים ואת הלחם", [רבקה] ליוותה אותו עד **הפתח** אמרה ע"כ הייתי חייבת לך מכאן ואילך ברייך יקום לך.

Avivah Zorenberg, Genesis, p.174

To be born is to leave the simplicity, the "sincerity" of life-with-mother and to cross the threshold (**הפתח**) into a world of "appearance, art, illusion, optics, necessity of perspective and error."
p. 170 Having "given" ... the virtues of force, resourcefulness ... and complex authenticity to Esau, Jacob is suddenly challenged by his mother to take them back ...

~ הביצוע ~

Avivah Zorenberg, Genesis, p.154

[For Jacob to move] from "sincerity" to "authenticity" ... A kind of true freedom has to become his, before he can indeed to his "own self be true." He must enter the world of seeming, of enactment, of performance, in which authenticity can be defined only retroactively.

Mei Shiloach, 10 - And indeed, whenever a person exposes himself to ambiguities in his religious life - if he succeeds in dealing authentically with these ambiguities, then he is greater than a person who kept himself clear of ambiguities.

(יח) וַיָּבֵא אֶל־אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִי מִי אֵתָהּ בְּנִי : (יט) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו **אֲנִכִּי עָשָׂו בְּכֹרְךָ** עֲשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר דָּבַרְתָּ אֵלַי קוֹסֵמָא שְׁבָה וְאֶכְלָה מִצִּידִי בְּעִבּוֹר תִּבְרַכְנִי נַפְשָׁךְ :

אור החיים בראשית פרק כז פסוק יט - אנכי עשו בכורך. פ"י להיות שקנה הבכורה מעשו הנה הוא נעשה עשו לצד בחינת הבכורה כי יקרא עשו בכורו.
שפת אמת בראשית פרשת תולדות - ועתה שנתלבש בחלקו של עשו למעלה כתיב וירח את ריח בגדיו ואמר אמת אנכי עשו בפנימיות חלק המיוחד לו כמ"ש:

(כ) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־בְּנֵו מַה־זֶּה מַה־רַב לְמַצָּא בְּנִי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יִקְוֶה אֶלְהִידָ לְפָנָי : (כא) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־יַעֲקֹב גִּשְׁה־נָּא וְאִמְשָׁךְ בְּנִי הֲאֵתָהּ זֶה בְּנִי עָשָׂו אִסְלָא : (כב) וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשָׁהוּ וַיֹּאמֶר הֲקָל קוֹל יַעֲקֹב וְהִזְדִּים יָדַי עָשָׂו :

R. Riskin, Torah Lights, Gen., p. 164

Every Jacob must learn to utilize, tame and ultimately sanctify the necessary hands of Esau, without which it is impossible to triumph.

(כג) וְלֹא הִפִּירוּ כִּי־הָיוּ יָדָיו כִּי־יָדַי עָשָׂו אֲחִיו **שְׁעֵרֵת** וַיִּבְרַכְהוּ :

רמב"ם הלכות שביתת עשור פרק ב

בת שתיים עשרה שנה ויום אחד ובן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביאו **שתי שערות** הרי הן כגדולים לכל המצות ומשלימין מן התורה, אבל אם לא הביאו שתי שערות עדיין קטנים הן ואינם משלימין אלא מדברי סופרים,

• **עֶשָׂו אָחִי אִישׁ שְׁעָר וְאֲנִכִּי אִישׁ חֻלְקָה :**

Avivah Zorenberg, Genesis, p.166

... from Jacob's own description ... he seems painfully smooth, bald, immature. ... to be hairy is to become entangled in the world...

(כד) וַיֹּאמֶר אֵתָהּ זֶה בְּנִי עֲשׂוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי :

במדבר רבה (וילנא) פרשת נשא פרשה י

(שופטים יג) "האתה האיש אשר דברת אל האשה? [ויאמר אני]. " מהו "ויאמר אני"? אמר לו המלאך "אתה חושב בי שאני איש, ואני, איני איש אלא אני מלאך, וכמוהו (בראשית כז) "אתה זה בני עשו? ויאמר אני", איני עשו אלא יעקב.

p.171: In an extraordinary manner, the moment when Jacob confronts his blind father, wearing Esau's skin and even imitating Esau's voice, becomes a moment when ... in the "action" of the encounter, ... Jacob as a distinct identity, the "simple man", withdrawn from the field, disappears from the scene.

(כה) וַיֹּאמֶר הַגֶּשֶׁה לִי וְאֶכְלָה מִצֵּיד בְּנִי לְמַעַן תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי וְיִגְשְׁלוּ וַיֹּאכַל וַיָּבֵא לוֹ יֵן וַיִּשְׁתָּה : (כו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יָצַחַק אָבִיו גֶּשֶׁה־נָּא וּשְׁקֵה־לִּי בְּנִי : (כז) וַיִּגֶשׁ וַיִּשְׁקֵלוּ וַיִּרְחַ אֶת־רֵיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמֶר וַיֹּאמֶר רֵיחַ בְּנִי כְּרֵיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוּ יְקֹק :

p.175: The effect of sense confusion – called by the French symbolist poets *synaesthesia* – yields an impression of mystical transcendence ... He sees and smells Jacob's clothes and attains a moment of enlightenment.

p.175: The climax of the encounter is, of course, the blessing; but the blessing emerges seamlessly from the kiss and from Isaac's soliloquy about fragrance and fields already blessed by God.

(כח) וַיִּתְּרֶלֶךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֵב דָּגָן וְתִירֹשׁ : (כט) עֲבָדוּךָ עַמִּים <וישתחו> וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָךְ לְאֵמִים הוּא גִבִּיר לְאֶחִיד וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָךְ בְּנִי אֲמָד אֲרִיךְ אָרוּר וּמְבָרֵךְ בְּרוּךְ : (ל) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלָה יָצַחַק לְבָרֶךְ אֶת־יַעֲקֹב וַיְהִי אֵד יָצָא יָצָא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יָצַחַק אָבִיו עֲשׂוּ אָחִיו בָּא מִצֵּידוֹ : (לא) וַיַּעַשׂ גִּסְהוּא מִטַּעַמִּים וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקִים אָבִי וַיֹּאכַל מִצֵּיד בְּנוֹ בַּעֲבֵר תִּבְרַכְנִי נַפְשֶׁךָ : (לב) וַיֹּאמֶר לוֹ יָצַחַק אָבִיו מִיֵּאֲתָהּ וַיֹּאמֶר אֲנִי בָּנֶךָ בְּכָרְךָ עֲשׂוּ : (לג) וַיִּחַרְדַּד יָצַחַק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד־מָאֵד וַיֹּאמֶר מִיֵּאֲפֹאֵה הוּא הַצֵּדִיצִיד וַיָּבֵא לִי וַאֲכַל מִכָּל בְּטָרָם תִּבּוֹא וְאֶבְרַכְהוּ גִם־בְּרוּךְ יְהִיָּה : ...

פרקי דרבי אליעזר (היגר) - "חורב" פרק לא

וכשיצא יעקב מאת פני יצחק אביו מעוטר כחתן וככלה בקשוריה וירד עליו תחתיו טל מן השמים ונדשנו עצמותיו ונעשה גם הוא גבור כח, לכך נאמ' "מידי אביר יעקב משם רועה אבן ישראל."

בראשית פרק לב, כט

(כט) וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמֶר עוֹד שָׁמֶךָ כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל כִּי־שָׂרִיתָ עִם־אֱלֹהִים וְעִם־אֲנָשִׁים וְתוֹכַל :

~ יש מחיר ~

בראשית רבה (וילנא) פרשת ויצא פרשה ע

... וכל ההוא ליליא הוה צווח לה "רחל" והיא עניא ליה, בצפרא והנה היא לאה אמר לה "מה רמייתא בת רמאה! לאו בליליא הוה קרינא "רחל" ואת ענית לי?! אמרה ליה אית ספר [יש מורה] דלית ליה תלמידים? לא כך היה צווח לך אבוד "עשו" ואת עני ליה, ...

בראשית רבה (וילנא) פרשת תולדות פרשה סז

א"ר חנינא כל מי שהוא אומר שהקב"ה וותרן הוא יתוותרון בני מעיים שלו, אלא מאריך אפיה וגובה שלו, זעקה אחת הזעיק יעקב לעשו דכתיב "כשמוע עשו את דברי אביו ויזעק זעקה", והיכן נפרע לו? בשושן הבירה שנאמר (אסתר ד) "ויזעק זעקה גדולה ומרה עד מאד".